

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.29>

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ»: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ, АДМІНІСТРАТИВНО-СУДОВИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ТА БОГОСЛОВСЬКИЙ АСПЕКТИ

Суховецький О.О.,
студент I курсу магістратури
факультету юстиції,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-7922-9603
e-mail: o.o.sukhovetskyi@gmail.com

Летнянчин Л.І.,
доцент, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права України,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-6495-9809
e-mail: l.i.letnyanchyn@nlu.edu.ua

Суховецький О.О., Летнянчин Л.І. Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій»: конституційно-правовий, адміністративно-судовий процесуальний та богословський аспекти.

Наукова публікація присвячена проблематиці регулювання питання обмеження (заборони) діяльності деяких релігійних організацій в Україні. Проаналізовано Закон України від 20 серпня 2024 року № 3894-IX «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» (далі – Закон України) з конституційно-правового, адміністративно-судового процесуального та богословського аспектів. Надано критичні зауваження щодо окремих положень цього закону.

Встановлено, що Конституція України та Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) допускають можливість обмеження в реалізації свободи совісті та релігії, якщо такі обмеження є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Зроблено акцент на неможливості заборони окремих релігійних організацій поза судовою процедурою. Наголошено на тому, що лише суд, здійснюючи правосуддя, а також реалізуючи контрольну функцію, може встановити відповідність релігійної організації критеріям, за якими діяльність такої організації може бути обмежена (заборонена).

Надано рекомендації щодо внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, які сприятимуть ефективному розгляду справ про припинення релігійної організації. Зокрема, звернено увагу на необхідність імплементації непозовних порядків адміністративного судочинства та здійснення розгляду такої категорії справ за більш спрощеною, проте ефективною процедурою (потенційно – в межах пропонованого нами в попередніх працях контрольного провадження).

Встановлено, що при здійсненні розгляду справи, визначеної в ст. 289-9 Кодексу адміністративного судочинства України, адміністративний суд здійснює функцію контролю за дотриманням законодавства в публічно-правовій сфері з метою захисту прав, свобод та законних інтересів приватних осіб та громадськості. Запропоновано зміни до ст. 289-9 КАСУ, що спрямовані на те, аби розгляд цієї категорії справ був ефективним, об'єктивним та швидким.

Ключові слова: діяльність релігійних організацій в Україні, контрольна функція, свобода совісті та релігії, обмеження в реалізації релігійної свободи, доктрина войовничої демократії.

Sukhovetskyi O.O., Letnyanchyn L.I. The Law of Ukraine «On the Protection of the Constitutional Order in the Field of Activities of Religious Organizations»: Constitutional-legal, administrative-judicial procedural and theological aspects.

The scientific publication is devoted to the issues of regulating the issue of restrictions (bans) of the activities of certain religious organizations in Ukraine. The Law of Ukraine dated August 20, 2024 No. 3894-IX "On the Protection of the Constitutional Order in the Sphere of Activities of Religious Organizations" (hereinafter - the Law of Ukraine) is analyzed from the constitutional-legal, administrative-judicial procedural and theological aspects. Critical comments are provided on individual provisions of this law.

It is established that the Constitution of Ukraine and the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter - ECHR) allow for the possibility of restrictions on the exercise of freedom of conscience and religion if such restrictions are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

Emphasis is placed on the impossibility of banning individual religious organizations outside the judicial procedure. It is emphasized that only the court, administering justice, as well as implementing the control function, can establish the compliance of a religious organization with the criteria according to which the activities of such an organization may be limited (prohibited).

Recommendations are provided for making amendments to the Code of Administrative Procedure of Ukraine, which will contribute to the effective consideration of cases on the termination of a religious organization. In particular, attention is drawn to the need to implement non-contentious procedures of administrative proceedings and to consider this category of cases according to a more simplified, but effective procedure (potentially within the framework of the control proceedings proposed by us in previous works).

It is established that when considering a case defined in Art. 289-9 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, the administrative court exercises the function of monitoring compliance with legislation in the public legal sphere in order to protect the rights, freedoms and legitimate interests of individuals and the public. Amendments to Art. 289-9 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, which are aimed at ensuring that the consideration of this category of cases is effective, objective and quick.

Key words: activities of religious organizations in Ukraine, control function, freedom of conscience and religion, restrictions on the exercise of religious freedom, doctrine of militant democracy.

Постановка проблеми. Прийняття Закону України викликало неабиякий резонанс в українському суспільстві, а тема «обмеження свободи совісті та релігії» на деякий час набула надзвичайної популярності в медіа та в мережі «Інтернет».

В межах даного дослідження здійснено спробу критичного осмислення Закону України та надано пропозиції стосовно його вдосконалення.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика діяльності релігійних організацій в умовах російсько-української війни ставала предметом дослідження невеликої кількості вчених у галузі права, проте праці деяких вітчизняних науковців все ж заслуговують на увагу. Зокрема, йдеться про праці А.М. Колодного та Л.О. Филиповича [10], І. Мельничука [11], М.М. Янауера та Я.Б. Корицького [12], Г.А. Целковського [13] та ін.

Метою дослідження є здійснення конституційно-правового, адміністративно-судового процесуального та богословського аналізу норм Закону України.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняна наукова спільнота зустріла новину про прийняття Закону України переважно позитивно. Колодний А.М. та Л.О. Филипович зазначили: «Не секрет, що в Україні є такі релігійні організації, які досі підтримують зв'язок (в різних формах) з росією, критикують українську владу та її оборонно-захисну політику в російсько-українській війні, пропагують братську любов до росіян і позитивно ставляться до росії. Прийнятий закон – це шанс і можливість задуматися над своєю релігійною і громадянською ідентичністю, зробити правильні висновки. Держава не зацікавлена руйнувати структуру релігійного життя в Україні, яка складалася роками. Вона, впроваджуючи закон в життя, піклується про те, щоб не зашкодити релігійній плюральності, не обмежувати свободу совісті і віросповідання в Україні» [10].

Мельничук І. позитивно ставиться до прийняття Закону України та в доволі саркастичній манері описує положення Української православної церкви в умовах чинності цього закону [11, с. 164].

М.М. Янауер і Я.Б. Корицький вказали, що «закон став адекватною відповіддю на систематичне використання релігійних структур, особливо підпорядкованих Російській православної церкві (РПЦ), для здійснення пропаганди, яка виправдовує військові дії Росії проти України» [12, с. 113].

Целковський Г.А. у своєму дослідженні на тему «Міжнародний аспект правового регулювання підпорядкування Української православної церкви» проявив більшу об'єктивність та акцентував увагу на неоднозначності сприйняття міжнародною спільнотою ухваленого закону [13].

В межах даного наукового дослідження пропонуємо наші критичні зауваження до Закону України

ЩОДО МАТЕРІАЛЬНО-ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЇ.

В преамбулі до Закону України Верховна Рада України зазначила, що цей закон приймається «ґрунтуючись на засадах статті 35 Конституції України, статей 9 і 11 Європейської конвенції з прав людини, що передбачають права на свободу совісті, релігії та об'єднання у релігійні організації і можливість обмеження відповідних прав законом в інтересах національної або громадської безпеки, захисту прав і свобод інших осіб» [1].

Варто зазначити, що як ст. 35 Конституції України, так і ст. 9 ЄКПЛ гарантують свободу думки, совісті і релігії, що передбачає право «сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність» [2]. В той же час, в ч. 2 ст. 9 ЄКПЛ передбачено можливість обмеження свободи сповідувати свою релігію, в порядку встановленому законом і лише в тому випадку, якщо такі обмеження є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [3]. Таким чином, свобода совісті та релігії не є абсолютною як з точки зору вітчизняного конституціодавця, так і з позиції міжнародного права. Зокрема, Конституція України дублює положення ЄКПЛ щодо можливості обмеження цієї свободи та допускає обмеження реалізації свободи віросповідання у виняткових випадках.

Нагадаємо, що ще 20.12.2018 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України № 2662-VIII «Про внесення змін до статті 12 Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації”», згідно з яким релігійна організація (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України, зобов'язана у своїй повній назві, зазначеній у її статуті (положенні), відображати належність до релігійної організації (об'єднання) за межами України, до якої вона входить (частиною якої вона є). Рішенням Конституційного Суду України від 27 грудня 2022 р. № 4-р/2022 підтверджено конституційність цих положень. Як зазначається в неофіційній українській конституційній доктрині, чітка позиція органу конституційного контролю дозволяє спрогнозувати уконституювання рішучих кроків Української держави, спрямованих на захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій [15, с. 204-205]. Таким чином, прийняття Закону України є передбачуваним, послідовним та виваженим кроком законодавця.

Однак виникає питання чи можна вважати, що Закон України та процедури обмеження діяльності релігійних організацій в Україні є такими, що відповідають духу та принципам права.

Наголошуємо, що хоча Україна є світською державою, проте чинним законодавством встановлені механізми захисту прав віруючих осіб, зокрема і від імперативних заходів державного примусу.

Принцип, проголошений в ч. 4 ст. 35 Конституції, є надійною гарантією для осіб, які справді не можуть відбувати військову службу за релігійними переконаннями. В такому випадку цей обов'язок має бути замінений альтернативною (невійськовою) службою. При цьому конституціодавець вживає імператив – «має», а не «може» бути замінено альтернативною (невійськовою) службою, що усуває можливість зловживання з боку уповноважених суб'єктів владних повноважень при вирішенні питання, замінювати чи не замінювати виконання військового обов'язку за наявності достатніх підстав для цього [14, с. 169].

У ст. 66 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ), ст. 67 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПКУ), ст. 70 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПКУ) встановлено, що не можуть бути допитані як свідки священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих [4, 5, 6]. Безумовно, згадані норми процесуальних

кодексів були сформовані під впливом найчисельнішої, за кількістю віруючих, релігії в Україні – християнством. Проте важливим є те, що держава визнає той факт, що священнослужитель не може повідомити суду інформацію, яка йому стала відома під час сповіді, що на наш погляд зумовлене наступним.

Священнослужитель – посередник між віруючим та Богом, який здійснює лише механічну частину таїнства покаяння. Нагадуємо, що Католицька та помісні Православні Церкви визнають сім таїнств: хрещення, миропомазання (конфірмація), євхаристію (причастя), покаяння, елеосвячення (елепомазання, соборування), священство і шлюб [7, с. 147]. Таким чином, священник хоча і є віруючим, який пройшов обряд хіротонії (ординації, висвячення, рукопокладення), проте не має повноважень прощати віруючого за вчинені ним гріхи. Сам Бог під час сповіді та покаяння віруючого здійснює прощення гріхів. В той же час, механічно священнослужитель є стороною процесу покаяння віруючого та, як наслідок, не може розсекретити інформацію, яка йому стала відома під час сповіді.

Принагідно нагадуємо, що для «протестантських» деномінацій покаяння не є таїнством в класичному розумінні. Дотримуючись принципу *sola scriptura*, протестанти відкидають вчення про сім благодатних таїнств та переважно визнають лише два таїнства: хрещення та євхаристію. Тим не менше, за умови наявності сповіді як процедури у певних протестантських деномінаціях, такі «пастори» також не можуть бути допитані як свідки щодо інформації, яка стала їм відома під час сповіді.

На цьому етапі вартими наукового осмислення є наступні питання:

1. Як співвідносяться поняття «священнослужитель» та «священник» в розумінні канонічного християнства і чи в такому випадку варто зміни формулювання «священнослужитель» на інше слово-відповідник з тих міркувань, що протестантські пастори не наділені священною благодаттю в розумінні католицького та православного вчення?

2. Чи може бути допитана особа, яка виступила в ролі «посередника» під час сповіді віруючого, якщо це відбулось за екстремальних умов, коли особа мала гостру потребу у сповіді, проте священнослужитель був територіально недоступний для такого віруючого?

Попри вказані проблемні моменти регламентації згаданих норм в процесуальному законодавстві робимо висновок, що законодавець забезпечив певний рівень процесуального захисту таємниці сповіді віруючих.

Примітно, що незадовго до відновлення Незалежності України було прийнято Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року, яким гарантована рівність громадян України перед законом та наділення їх рівними правами в різних сферах суспільного життя незалежно від релігійних переконань. Цим законом забезпечено охорону релігійних почуттів громадян і в той же час, встановлено право держави обмежувати свободу сповідувати релігію або переконання в мірі необхідній для охорони громадської безпеки та порядку, життя, здоров'я і моралі, а також прав і свобод інших громадян, встановлені законом і відповідають міжнародним зобов'язанням України [8]. Це ще одне «рго» на користь твердження, що свобода совісті та релігії не є абсолютною, хоча законодавець забезпечив низку гарантій реалізації цієї людської свободи. На цьому етапі дослідження вважаємо за можливе повернутись до аналізу досліджуваного нами нормативного акту.

В третьому абзаці преамбули до Закону України зазначено, що Верховна Рада України ухвалила Закон «зважаючи на збройну агресію Російської Федерації проти України, підтримку цієї агресії *Російською православною церквою* і відзначаючи, що численні протиправні дії *Російської православної церкви та підлеглих їй релігійних організацій на території України* створюють загрозу національній та громадській безпеці, правам і свободам громадян України» (курсив наш) [1]. На наше переконання, формулювання «протиправні дії Російської православної церкви та підлеглих їй релігійних організацій на території України» є порушенням презумпції невинуватості та зневагою до правосуддя. Суд і тільки суд може визнавати рішення, дії чи бездіяльність протиправною та встановлювати обмеження щодо прав конкретних суб'єктів суспільних відносин.

В ст. 3 Закону України, Верховна Рада України дозволила собі певне зухвальство визначивши, що «зважаючи на те, що Російська православна церква є ідеологічним продовженням режиму держави-агресора, співучасницею воєнних злочинів та злочинів проти людяності, що вчиняються від імені Російської Федерації та ідеології «руського міра», діяльність в Україні Російської православної церкви заборонена» [1]. Звертаємо увагу на те, що це положення закону існує поряд з п. 2

«Прикінцевих та перехідних положень», якими доповнено КАСУ статтею 289-9 «Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про припинення релігійної організації», а в ст. 245 КАСУ серед повноважень суду при вирішенні справи встановлено можливість суду прийняти рішення про «припинення релігійної організації, передбаченої статтею 289-9 цього Кодексу, та передачу майна, коштів та інших активів, що перебувають в її власності, крім культового, у власність держави».

Крім цього, в Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації» додано ст. 5-1, в якій визначено критерії релігійних організацій, діяльність яких в Україні не допускається [1]. З цього випливає, що законом встановлено процесуальний порядок заборони діяльності релігійних організацій та критерії організацій, що підлягають забороні. Проте в той же час, законодавець вирішив за можливе виокремити одну з релігійних організацій та бездоказово, в неправосудний спосіб визначити одну з релігійних організацій «ідеологічним продовженням режиму держави-агресора, співучасницею воєнних злочинів та злочинів проти людяності, що вчиняються від імені Російської Федерації та ідеології «руського міра»» [1]. Повторюємо, зазначене мало би бути встановлено рішенням суду, до якого визначено низку вимог, зокрема обґрунтованість та вмотивованість такого рішення.

Крім цього, законодавець в доволі недолугий спосіб застосував інститут співучасті в ч. 1 ст. 3 Закону України, який притаманний винятково фізичним особам, проте не властивий релігійним організаціям. Щодо доцільності застосування слів «воєнні злочини та злочини проти людяності», наполягаємо, що ці юридичні терміни є самостійними складами кримінальних правопорушень, вчинення яких тягне за собою настання кримінальної відповідальності, а вина такої особи може бути встановлена винятково в судовому порядку. Застосування терміну «ідеологія «руського міра»» в Законі України не може бути предметом даного наукового дослідження через розмитість визначення, встановленого в п. 1-1 ст. 1 Закону України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну».

Звертаємо увагу на ст. 5 Закону України «Особливості припинення релігійної організації з мотивів пропаганди ідеології «руського міра»». В ч. 2 статті встановлено, що «розгляд питання щодо підтвердження фактів використання релігійної організації для пропаганди ідеології «руського міра» здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України». Видається незрозумілим, чому «підтвердження факту пропаганди ідеології «руського міра» здійснюється органом виконавчої влади, а не судом в межах адміністративної справи або ж в окремому провадженні за правилами цивільного судочинства.

Законом встановлено, що при розгляді цього питання можуть використовуватися висновки релігієзнавчої експертизи, інформація інших центральних органів виконавчої влади, дані публічних електронних реєстрів, а також інформація, отримана від фізичних та/або юридичних осіб, з медіа та інших відкритих джерел. Але чому ця інформація не може бути досліджена судом в якості письмових доказів або в якості висновку експерта? На наше переконання, судовий контроль в цій сфері є необхідним, особливо зважаючи на те, що чинним законодавством передбачені механізми встановлення юридично значущих фактів.

ЩОДО ПРОЦЕСУАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЇ.

Аналізуючи процесуальну частину проблематики обмеження діяльності релігійних організацій в Україні вважаємо за доцільне звернути увагу на наступне.

1. Формулювання абз. 1 ч. 1 ст. 289-9 КАСУ викладене в наступній редакції: «Дія положень цієї статті поширюється на розгляд адміністративних справ про припинення релігійної організації, передбаченої законом». Складається враження, що законодавець поширює ст. 289-9 КАСУ на правовідносини, щодо «релігійних організацій передбачених законом». Проте реєстрація релігійної організації здійснюється органами виконавчої влади, а не шляхом ухвалення закону. Вважаємо за необхідне викласти абз. 1 ч. 1 ст. 289-9 КАСУ в наступній редакції: «Цією статтею визначено особливості припинення діяльності релігійних організацій в Україні».

2. В абз. 2 ч. 1 ст. 289-9 КАСУ встановлено: «право звернутися з адміністративним позовом про припинення релігійної організації має центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії, або орган, уповноважений здійснювати реєстрацію статуту

(положення) відповідної релігійної організації». Водночас з огляду на те, що в межах судового розгляду цієї категорії справ, адміністративний суд здійснює не тільки функцію правосуддя, проте й *функцію контролю за дотриманням законодавства в публічно-правовій сфері з метою захисту прав, свобод та законних інтересів приватних осіб та громадськості*, вважаємо за доцільне надати право на звернення до суду в цій категорії справ і фізичним та юридичним особам. Таким чином, буде дотримано завдання адміністративного судочинства, визначені в ст. 2 КАСУ.

3. Вважаємо, що крім повідомлення релігійної організації про відкриття провадження у справі та про дату, час і місце судового засідання на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії, або органу, уповноваженого здійснювати реєстрацію статуту (положення) відповідної релігійної організації, закріпити в КАСУ обов'язок суду надавати релігійній організації таку інформацію через систему «Електронний суд». Оперативно отримавши відповідну інформацію, релігійна організація матиме можливість підготувати свою процесуальну позицію та за необхідності надіслати через систему «Електронний суд» свої пояснення по справі.

4. На наш погляд, розгляд справи щодо припинення релігійної організації в строки, визначені в ч. 7 ст. 289-9 КАСУ неможливий, за умови здійснення розгляду за правилами позовного провадження. Вважаємо за доцільне вкотре звернути увагу на необхідність імплементації неპовзовних порядків адміністративного судочинства та здійснення розгляду такої категорії справ за більш спрощеною, проте ефективною процедурою [9].

ЩОДО БОГОСЛОВСЬКИХ АСПЕКТІВ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЇ.

Впевнені, що ідею прийняття Закону України не варто сприймати як посягання на свободу совісті та релігії або ж вважати це розгортанням «війни проти церкви» в дусі більшовицького атеїзму. Покликаючись на висловлювання Карла Левенштайна констатуємо, що демократія має себе захищати. В окремих випадках, коли релігійні організації використовуються з метою нападу на демократію, держава може обмежувати діяльність окремих релігійних організацій, які своєю діяльністю зазіхають на правовий порядок. Нагадуємо, що в Святому Письмі сказано: «Нехай кожна людина кориться вищій владі, бо немає влади, як не від Бога, і влади існуючі встановлені від Бога» (Римлян 13: 1-7). Закон же є тілом і духом порядку в суспільстві, а тому релігійні організації зобов'язані окрім Законів Божих, поважати і закони світські.

Завдання ж держави забезпечити рівні та справедливі умови діяльності релігійних організацій. Визначивши себе в якості світської держави (ч. 3 ст. 35 Конституції України) Україна не лише встановлює недопустимість визнання певної релігії в якості державної, проте й гарантує правову рівність таких організацій на території України.

Вважаємо, що заборона діяльності релігійних організацій має здійснюватись винятково судом (в даному випадку – адміністративним), який здійснюючи судочинство у формах правосуддя та судового контролю, забезпечує справедливість, а отже і правосудність судового рішення.

Російська православна церква входить в конгломерат п'ятнадцяти канонічних помісних Православних Церков та крім цього, є «стержем» Московського Патріархату. Слідуючи принципу соборності та рівності помісних церков ми не ставимо під сумнів канонічну істинність цієї церкви як частини Вселенського християнства. Проте канонічна істинність (яка притаманна усім православним помісним церквам, Римо-католицькій церкві та католицьким церквам *sui juris*) не може бути перепорою для обмеження держави в праві захищати демократію, конституційний лад, суспільство, людину та громадянина. Але незалежно від походження тієї чи іншої релігійної організації, наближеності її до певних політичних кіл або ж прихильності її представників до ворога, ми зобов'язані забезпечити розгляд справ щодо обмеження (заборони) діяльності таких організацій судом, встановленим законом, в судово-процесуальній спосіб.

Висновки. В межах наукового дослідження здійснено конституційно-правовий, адміністративно-судовий процесуальний та богословський аналіз норм Закону України.

Встановлено, що прийняття Закону України – це важлива подія в історії українського конституціоналізму та правосуддя. СКПЛ, як і Конституція України допускають обмеження в реалізації свободи совісті та релігії у виняткових випадках. На наш погляд, досліджуваний закон є швидше політичним кроком до відмежування українського релігійного простору від російської федерації, а ніж ефективний інструмент протидії протиправній діяльності релігійних організацій в Україні.

Переконані, що українська демократія може та мусить себе захищати і в релігійній сфері, однак заборона діяльності окремих релігійних організацій без судового розгляду та постановлення

рішення суду не є виявом демократії в державі. Російська православна церква, як і будь-які інші релігійні організації мають отримати можливість представити свої аргументи у безсторонньому та неупередженому суді. Будь-які інші методи є проявом неповаги до демократії та правосуддя.

В роботі запропоновано зміни до ст. 289-9 КАСУ з тим, аби розгляд цієї категорії справ був ефективним, об'єктивним та швидким. Вважаємо, що запропоновані зміни позитивно вплинуть на регулювання діяльності релігійних організацій в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій: Закон України від 20 серпня 2024 року № 3894-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20#Text> (дата звернення: 23 березня 2025 року).
2. Конституція України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23 березня 2025 року).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 23 березня 2025 року).
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 23 березня 2025 року).
5. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 23 березня 2025 року).
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 23 березня 2025 року).
7. Недзельська Ю. Таїнства в православ'ї та католицизмі: спільні та відмінні риси. *Українське релігієзнавство*. Вип. № 59. 2011. С. 146–155.
8. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 23 березня 2025 року).
9. Суховерхий О.О., Георгієвський Ю.В. Контрольне провадження як непозовна форма адміністративного судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип. № 6. 2024. С. 141–146.
10. Колодний А.М., Филипович Л.О. Релігійний плюралізм як феномен: українські реалії в умовах російсько-української війни. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. Вип. 2 (96), 2024. С. 23–36.
11. Мельничук І. Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» (2024): Політико-правові підстави прийняття і ймовірні наслідки для православних церков в Україні. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Чис. 31. 2024. С. 162–169.
12. Янауер М.М., Корицький Я.Б. Релігійний фактор у системі національної безпеки України: правові механізми захисту. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 51(10-12), 2024. С. 111–120.
13. Целковський Г.А. Міжнародний аспект правового регулювання підпорядкування української православної церкви. *Культурологічний альманах*. Вип. 3 (11). 2024. С. 370–377.
14. Летнянчин Л.І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики: монографія / Летнянчин Л.І.. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.В., 2006. 256 с.
15. Конституційне право України : підручник / [Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф.В. Веніславський та ін.]; за заг. ред. Т.М. Слінько; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2-ге вид, перероб. й допов. – Харків : Право, 2024. – 672 с.